

Recent descoperit (în primăvara anului 1966) amfiteatrul roman din orașul Durrës, datînd de la începutul secolului II e.n., constituie subiectul articolului semnat de Vangel Toçi, *Amfiteatrul din Dyrrachium* (nr. 2, 1971, p. 33—42).

Elementele de cultură materială descoperite în timpul cercetărilor arheologice efectuate în diferite localități sînt consemnate de către Tanush Frashëri, *Noi descoperiri arheologice pe valea riului Vjose* (nr. 1, 1971, p. 185—192), Fabian Miraj, *Zidurile antice de la Persqop* (nr. 2, 1971, p. 153—156), Latfi Derveni, *Săpăturile recente la cetatea de la Margëllic* (nr. 2, 1971, p. 147—151) și de către Dail Halilaj, *Urme antice în regiunea Golloborde* (nr. 2, 1971, p. 165—166).

Cetățile ridicate fie în perioada bizantină, fie în cea a statelor feudale albaneze, folosite și în timpul ocupației otomane, fac obiectul unor interesante descrieri de fortificații și prezentări ale materialelor arheologice, în câteva articole. Astfel, cele seminate de către Gjerark Karaiskaj, *Cetatea Elbasan* (nr. 1/1971, p. 61—77), Apollon Baçe, *Orașul fortificat Berat* (nr. 2, 1971, p. 43—62), studiul lui Stilian Adhami, *Ridicarea cetății Kruje și etapele ei principale de construcție* (nr. 1, 1971, p. 87—101), care analizează cetatea ridicată lângă orașul amintit cu acest nume încă în secolul IX, cetate legată de lupta condusă de eroul național albanez Skanderbeg; în fine articolul lui Skënder Bejko, *Cetatea de la Tepelene* (nr. 2, 1971, p. 103—112), prezintă o fortăreață din secolul XV, construită de turci, alături de o alta mai veche, complet distrusă.

O altă mare problemă care-i preocupă pe cercetătorii monumentelor istorice din Albania este cea legată de ansamblurile urbane și de tipurile de locuințe din orașe. Interesîndu-se de valorile culturale ale orașului Gjirokașter sau de specificul locuinței de aici, Gani Strazimir în *Gjirokașter și valorile sale culturale* (nr. 2, 1971, p. 85—102), Emin Riza în *Tipul de locuință fortificată de la Gjirokașter* (nr. 1, 1971, p. 127—147) și Thanasi Kamberi în *Date asupra tehnicii de construcție folosită la tipul de locuință de la Gjirokașter* (nr. 2, 1971, p. 157—163) doresc să prezinte evolu-

ția orașului-muzeu, menționat prima dată în 1336 sub numele de Argyrocastru, dar anterior acestei informații. De-a lungul secolelor, orașul s-a extins în afara zidurilor de incintă, iar astăzi păstrează încă un tip de locuință din secolul XVIII: casele au un etaj — tipul mai vechi, sau două ori trei, deasupra parturului și toate păstrează caracteristici defensive.

Descrierea culelor — alt tip de locuință din Albania — în studiul lui A. Meksi, *Arhitectura culelor ca tip de locuință* (nr. 1, 1971, p. 193—198) sau a unor cule specifice unei anumite regiuni, Burhan Strazimir și Tirro Thomo, *Cula în regiunea Mai* (nr. 1, 1971, p. 149—163) prezintă celor interesați particularitățile acestei construcții marcate de un puternic caracter defensiv. Locuință cu unul, două sau trei etaje, fiecare avînd cîte o singură încăpere, comunicînd cu ajutorul mai multor scări interioare, cula se remarcă prin sobrietate și simplitate. Unele asemănări pe care acest tip de locuință le prezintă cu cele de la noi din țară pot spori interesul cercetătorilor noștri față de cele două articole menționate mai sus.

Preocupă de cercetarea caracteristicilor casei din Tirana, Emin Riza și Koço Zheku menționează în studiul *Tipul de casă din Tirana* (nr. 2, 1971, p. 113—127), că locuința avea în prima fază o singură încăpere „camera focului”, situată la parter și lipsită de tavan; ulterior, în timp, construcția s-a dezvoltat pe orizontală și pe verticală, dar „camera focului” și-a păstrat locul central.

Cercetătorul Genc Samimi este interesat de principiile de construcție a tipurilor de locuințe urbane și prezintă concluziile sale în articolul *Indicații asupra procedeelelor de construcție a tipului de locuință din Berat* (nr. 1, 1971, p. 173—176).

În paginile celor două reviste sînt abordate și probleme legate de arhitectura unor monumente religioase sau de activitatea unor pictori de biserici din sec. al XVI-lea și al XVIII-lea. Aleksander Meksi prezintă un interesant articol despre *Biserica mănăstirii din Apollonia. Arhitectura și problemele datării sale* (nr. 1, 1971, p. 103—117) monument care ar putea fi datat înainte de 1250, datorită unei

inscripții zgîrțite pe o piatră și a cărei frescă este contemporană cu exonartexul construit în perioada 1264—1282.

Cîteva date asupra a două personalități reprezentative pentru pictura medievală sînt expuse în articolul lui Dhorka Dhano, *Despre unele opere încă necunoscute ale pictorului albanez din secolul XVI, Nikollë* (nr. 2, 1971, p. 63—72), care aparține tradiției școlii din Berat, nu celei cretano-venețiene ce influențează Peninsula Balcanică în această epocă, sau studiul lui Hasan Nalibani, *Despre opera pictorului David Selenicasi* (nr. 1, 1971, p. 119—126), completat de nota lui Theofan Popa, *H. Nalibani. În legătură cu opera pictorului David Selenicasi* (nr. 2, 1971, p. 167—169) care întregesc imaginea celui mai de seamă pictor albanez al secolului al XVIII-lea.

Activitatea de restaurare a Institutului Monumentelor de Cultură cuprinde lucrări la o mare varietate de obiective: monumente antice, locuințe și fortărețe, biserici. Koço Zheku, în *Restaurarea „Porții Leului” de la Butrint* (nr. 1, 1971, p. 79—86), prezintă detaliat operațiunile efectuate la acest monument, la care a fost îmbinată tehnica de lucru antică cu cea modernă.

Biserica din Marmiro, monument din secolul XIII, și problema restaurării sale constituie subiectul articolului lui Aleksander Meksi, *Restaurarea bisericii din Marmiro* (nr. 2, 1971, p. 73—83). O veche locuință din orașul Shkodër — a cărei restaurare a vizat readucerea monumentului la forma inițială prin suprimarea elementelor adăugate tîrziu — constituie obiectul studiului lui Valter Shylla, *Restaurarea unei locuințe la Shkodër* (nr. 2, 1971, p. 129—137). Deosebit de interesant, articolul lui Vili Kamsi, *Fortăreața de la Shkodër și restaurarea sa* (nr. 1, 1971, p. 165—172) prezintă lucrările de restaurare începute în 1961 și rezultatele cercetărilor întreprinse în cursul restaurării.

Revista „Monumentet” constituie o prezență îmbucurătoare, care oferă specialiștilor date prețioase asupra unei părți a tezaurului de monumente ale Albaniei, expresie a unei culturi de tradiție străvechi.

MARIA IRINA CANTACUZINO

SESIUNE OMAGIALĂ DE COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE A DMIA

Direcția monumentelor istorice și de artă a omagiat, în zilele de 23—25 ianuarie 1973, printr-o sesiune științifică împlinirea a 80 de ani de la înființarea Comisiunii Monumentelor Istorice.

La sesiune au asistat membri ai fostei Comisiuni, membri ai Comisiei actuale, cercetători științifici de la institutele Academiei, muzeografi, arheologi, istorici, istorici de artă și arhitecți din cadrul Direcției monumentelor istorice și de artă.

Cele circa 40 de comunicări au abordat o problemă variată, avînd însă ca unică preocupare prezentarea monumentului istoric din cele mai variate unghiuri: istorie, arheologie, din punct de vedere al istoriei arhitecturii și artei, restaurare.

Majoritatea covârșitoare a comunicărilor au marele merit de a pune în circulație rezultatele unor cercetări foarte recente asupra monumentelor prezentate, cercetări ce aduc lumină noi asupra dezvoltării artei feudale din România. (Din nefericire, nici una dintre comunicările axate pe arta antică, anunțate, nu a fost susținută).

În principal, cunoștințele noastre de istoria arhitecturii au fost substanțial îmbunătățite cu ocazia acestei sesiuni. Prin cercetările arheologului Radu Popa se conturează existența unei așezări feudale (sec. XIII), devenită ulterior mănăstire (sec. XIV) pe valea Bistrei, la Voievod. Arheologii Lia și Adrian Bătrîna își aduc contribuția la cunoașterea atît de lacunară încă a arhitecturii din Țara Românească din secolul al XV-lea, prin comunicarea descoperirii unei ctitorii din vremea lui Vlad Teșeu în incinta mănăstirii Comana, iar Elena Busuioc prezintă o casă de orășean, din lemn și piatră, din prima jumătate a secolului al XV-lea, descoperită la Rîmnicu Vîlcea. Confirmarea expresă a existenței unui pridvor la vechea biserică a mănăstirii Stelea (sec. XVI) din Tîrgoviște (comunicare

arheolog G. I. Cantacuzino) aduce un element în plus în conturarea pasionantei probleme a evoluției pridvorului în Țara Românească, iar Panait I. Panait stabilește pe cale arheologică fazele aparținînd secolului XVI din ansamblul palatului voievodal din București. În același context, se înscriu redarea, la începutul secolului XVI, a bisericilor episcopale din Buzău (arh. Cristian Moiseșcu) și prezentarea pentru prima dată — paradoxal, dată fiind apropierea de București și semnificativ pentru puțina cunoaștere a acestei zone — a ansamblului de la Tunari (casă boierească și biserică) din secolul XVIII (Radu Crețeanu). Pentru Moldova, de o deosebită importanță apare stabilirea — în urma săpăturilor arheologice — a planului bisericii inițiale a mănăstirii Putna (faza 1466—1484), alcătuită din pridvor, pronaos, gropniță, naos și altar (arheolog Nicolae Pușcașu).

Dintre comunicările abordînd aspecte de sinteză ale istoriei arhitecturii, merită a fi menționate în primul rînd comunicarea arheologului Voica Maria Pușcașu, *Constatări relative la bisericile medievale de zid din Țara Românească, rezultate în urma unei prime analize statistice a datelor istorice și caracteristicilor de arhitectură*, excelent instrument de lucru pentru cercetători; cea a arhitectului sîbian Paul Niedermaier, care încearcă să reconstituie aspectul urbanistic al unor așezări transilvănene în evul mediu și cea a Ioanei Cristache Panait, *Considerații privind arhitectura românească de zid din Transilvania din secolul XVIII*.

Problemele picturii au constituit tema unui număr mult mai mic de comunicări: relevarea noului aspect dobîndit în urma restaurării de ansamblul de picturi murale de la Strei și plasarea lui — astfel întregit și restudiat — într-un context mai larg balcano-suditalic al picturii romanice (Vasile Drăguț), abordarea succintă a cîtorva aspecte ridicate de activitatea unor pictori din Țara Românească în secolul XVIII în

Banat — zonă insuficient studiată din punct de vedere al istoriei artelor și al istoriei culturii românești în genere (Eleonora Costescu), analiza stilistică a fragmentelor de pictură murală descoperite prin săpături arheologice la biserica mănăstirii Comana și încercarea de atribuire a lor fazelor de pictare cunoscute documentar (Maria Irina Cantacuzino).

Cîteva comunicări s-au axat pe problemele restaurării: istoric (Emil Lăzărescu, *Doctrina de restaurare în secolul al XIX-lea*; prof. dr. Gr. Ionescu și arh. dr. Sanda Voiculescu, *Leconte du Noüy și restaurarea monumentelor de arhitectură în România*) și practic — prezentarea unor proiecte de restaurare (arh. Ștefan Balș — mănăstirea Radu Vodă, arh. Liana Bilciurescu — latura de vest a incintei mănăstirii Comana).

Monumentele de arhitectură populară au constituit tema doar a două comunicări, susținute de dr. Cornel Irimie și de muzeograful Marian Stroia și Ruxandra Petre.

În general, sesiunea s-a dovedit rodnică și interesantă — problemele atinse și nivelul comunicărilor au solicitat interesul participanților, deranjat oarecum de desfășurarea concomitentă, în două săli (corespunzător celor două secții: arheologie-istorie și artă) a sesiunii, impusă de timp și de numărul comunicărilor. Discuțiile ce au urmat fiecărei serii de comunicări au evidențiat atît valoarea cercetărilor și a descoperirilor cît și importanța acestui gen de manifestări în schimbul de opinii dintre specialiști.

În încheierea sesiunii a fost prezentată o gală de filme artistice de scurt metraj realizate la cererea și cu sprijinul Direcției monumentelor istorice și de artă și pentru Muzeul de istorie a municipiului București, dintre care se remarcă cel închinat cetăților românești din Țara Hațegului.

TEREZA SINIGALIA